

Mr.sc. BRANKO BRKIĆ
sudac Županijskog suda u Zadru

IZVRŠENJE STRANE KAZNE PRESUDE (EGZEKVATURA)

I UVOD

Svaka država na teritoriju svoje suverenosti ima pravo sankcionirati ona ponašanja građana kojima se pravni poredak narušava do te mjere da zaslužuju kažnjivost prema odredbama kaznenog zakonodavstva dotične države. Odatle i pravo te države da svakog počinitelja kaznenog djela u sudbenom postupku oglasi krivim i osudi po odredbama svog kaznenog zakonodavstva, neovisno o tome radi li se o vlastitim državljanima ili o strancima, jer svi oni dužni su poštivati pravni poredak države na čijem se teritoriju nalazi.

Međutim, imajući na umu da izvršenje kazne zatvora mora polučiti određene ciljeve, sazrijela je spoznaja da je primarni cilj postići resocijalizaciju i socijalnu inkluziju osuđenika, odnosno njegovu integraciju u društvenu zajednicu nakon izdržavanja zatvorske kazne (socijalna reintegracija odnosno socijalna rehabilitacija).

Da bi se postigla socijalna rehabilitacija počinitelja kaznenog djela na izvršenju kazne zatvora osim zatvorskih čuvara koji priječe bijeg zatvorenika, sudjeluje i čitav niz stručnog osoblja sa posebnim znanjima iz oblasti psihologije, pedagogije, sociologije, ponekad i psihijatrije, te se takvim multidisciplinarnim pristupom postiže da nakon izdržavanja zatvorske kazne počinitelj kaznenog djela bude osposobljen postati članom društvene zajednice koji uvažava i poštuje općeprihvaćene norme društvenog ponašanja, a s druge strane društvena zajednica dužna se prema njemu odnositi kao potpuno rehabilitiranoj osobi.

Iz takvih zahtjeva penološkog tretmana proizišle su spoznaje kako je penološki program nad zatvorenicima koji govore stranim jezicima lakše izvršavati u njihovim matičnim zemljama, čiji su državljani, jer prilikom izvršenja kazne zatvora nema «jezične barijere», kako na nivou zatvorske populacije tako i u odnosu sa zatvorskim čuvarskim i stručnim osobljem.

Odatle je proizišao zahtjev da osobe koje budu osuđene u stranim državama, kaznu zatvora izdržavaju u državi čiji su državljani.

Izvršenje strane kaznene presude naziva se **egzekvatura** (lat. *ex-aequo*, 1 = izjednačiti, izravnati, usporediti; lat. *exequatio* = izravnanje, izjednačavanje, uspoređivanje), a sam postupak naziva se **delibacijski postupak** (lat. *delibo*, 1 = uzimati, izabrati, okusiti, uživati).

Stoga bismo mogli zaključiti da je egzekvatura izvršavanje stranih sudskih presuda u kaznenim stvarima u delibacijskom postupku.

Postavlja se pitanje da li nadležni sud u Republici Hrvatskoj sankciju izrečenu po sudu Države presuđenja prilagođava domaćem kaznenom zakonu ili temeljem činjeničnog stanja utvrđenog stranom presudom ponovno sudi – iznova i u cijelosti (*ex novo et integro*). Po našem mišljenju moguće je braniti i jedno i drugo stanovište, jer se strana presuda preispituje i prilagođuje domaćem zakonu, te se ista zamjenjuje domaćom presudom, koju je domaći sud dužan obrazložiti čak i u pogledu visine kazne, ali ne uvijek, obzirom da Država presuđenja ima pravo zatražiti da se njezina presuda izvrši bez postupka egzekvature.

Razlog tomu je političke naravi – Države izvršenja zamjenjujući stranu presudu u cijelosti svojom presudom deklarira time da izvršava presudu svog suda, mada je u suštini riječ o izvršenju strane kaznene presude, što Država presuđenja može osujetiti izjavom da ne pristaje na postupak egzekvature, te uvjetovati Državi izvršenja da se presuda izvrši prema izreci Države presuđenja, čime naglašava svoju suverenost nad izvršenjem vlastitih presuda.

II NORMATIVNA RAZINA EGZEKVATURE

Zbog sveopće težnje da se precizno zakonski uredi svi postupci, a posebice oni koji su u svezi sa počinjenjem kaznenih djela ili izvršenjem kazne zatvora, kao i zbog nekompatibilnosti pravnih sustava pojedinih država članica Vijeća Evrope, kao i onih koje nisu članice Vijeća Evrope, sudska praksa i u ovom obliku pružanja međunarodne pravne pomoći suočena je sa određenim izazovima, kako na normativnoj tako i praktičnoj razini.

Na normativnom planu, u izloženom smislu, Vijeće Evrope usvojilo je 21.ožujka 1983.godine Konvenciju o transferu osuđenih osoba (u daljnjem tekstu Konvencija o transferu), a Zastupnički Dom Sabora Republike Hrvatske Zakonom od 13.prosinca 1994.godine potvrdio je Konvenciju o transferu osuđenih osoba Vijeća Evrope¹, a sve sa ciljem izraženim u preambuli Konvencije, u kojoj se kao *ratio legis* navodi težnja da se strancima lišenim slobode zbog počinjenog kaznenog djela treba pružiti mogućnost da kaznu izdržavaju u državi čiji su državljani.

Zanimljivo je primijetiti da je Evropsku konvenciju o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima sastavljenu u Strasbourgu 20.travnja 1959.godine, uz Dodatni protokol od 17.ožujka 1978.godine Republika Hrvatska prihvatila nakon prihvata Konvencije o transferu osuđenih osoba.²

Pored prethodno spomenutog Zakona o potvrđivanju Konvenciji o transferu osuđenih osoba Vijeća Evrope od 7. prosinca 1994.godine, kojim Zakonom je Republika Hrvatska potvrdila da prihvaća Konvenciju, Republika Hrvatska zaključila je niz bilateralnih ugovora o izvršavanju sudskih odluka u kaznenim stvarima (Republika Makedonija, Republika Bosna i Hercegovina, Republika Češka, Republika Slovačka, Republika Austrija, Republika Slovenija, Danska, Grčka itd.), pa valja voditi računa da se bilateralnim ugovorima, a sukladno odredbama Konvencije o transferu, pojedina pitanja uređuju drugačije u odnosu na samu Konvenciju.

¹ NN-MU 14/94

² NN MU 4/99

U njihovoj međusobnoj korelaciji, bilateralne ugovore valja uvažavati kao *lex specialis*, ukoliko nisu u protivnosti sa odredbama Konvencije (a pretpostaviti je da su svi ugovori pomno pripremljeni tako da takve kontradikcije nema).

Stoga, ukoliko postoji bilateralni ugovor, prilikom pružanja međunarodne pravne pomoći nadležna tijela dužna su postupati sukladno odredbama tog ugovora, a ukoliko u ugovoru nešto nije regulirano, dužna su primijeniti odredbe Konvencije o transferu.

Također su dužni voditi računa o odredbama Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima koje je donio Hrvatski Sabor na sjednici od 10. prosinca 2004.godine³.

Ovaj Zakon osim egzekviture sadržajno obuhvaća i druge oblike međunarodne kaznenopravne pomoći («mala pomoć», ustup kaznenog progona, izručenje ili ekstradicija), a u pogledu egzekviture usklađen je sa Konvencijom o transferu osuđenih osoba.

Iz izloženog slijedi da će prilikom prihvaćanja izvršenja strane sudske presude u kaznenim stvarima domaća tijela voditi računa o tome postoji li između države presuđenja i države izručenja bilateralni ugovor o izvršenju kaznenih presuda, pa ukoliko ne postoji ravnati se prema odredbama Konvencije o transferu osuđenih osoba, te prema odredbama Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima, vodeći pritom računa da su odredbe međunarodnih ugovora, u slučaju kolizije sa domaćim normama, po pravnoj snazi jače od domaćeg zakona. A o tome postoji li bilateralni ugovor najčešće je vidljivo iz same zamolbe za pružanje pravne pomoći, obzirom da se Država moliteljica poziva na odgovarajuće odredbe međunarodnog prava na kojima temelji svoju zamolbu, što ne isključuje provjeru kod Ministarstva pravosuđa, koje u svojoj organizacionoj strukturi ima Upravu za međunarodnu pravnu pomoć.

Kada je riječ o izvršenju kaznenih presuda donesenih od strane Međunarodnog suda za zločine počinjene na području bivše Jugoslavije (ICTY)⁴, valja napomenuti da je Statutom tog suda predviđeno da se kazne izrečene na tom sudu izdržavaju u državi koju odredi taj sud s popisa država koje su Vijeću sigurnosti UN-a izrazile spremnost da prihvate pravomoćno osuđene osobe na ICTY-u. No, kako Republika Hrvatska zasigurno ne može doći u red država u kojima bi se takve kazne izvršavale, izvršenjem zatvorskih kazni izrečenih po ICTY-u nećemo se baviti.

U obzir može doći i izvršenje kaznene presude stalnog Međunarodnog kaznenog suda. Naime, na diplomatskoj konferenciji UN-a usvojen je Rimski Statut Međunarodnog kaznenog suda od 17.srpnja 1998.godine, kojega je Republika Hrvatska potpisala 12. listopada 1998.godine, a na sjednici Hrvatskog Sabora od 28.ožujka 2001.godine donesen je Zakon o potvrđivanju Rimskog Statuta Međunarodnog kaznenog suda.⁵

Prema odredbi čl. 103. Rimskog Statuta Međunarodnog kaznenog suda, kazna zatvora izvršava se u državi koju s popisa država koje su Sudu iskazale svoju spremnost na prihvrat osuđenika, odredi Sud. O izvršenju kazne zatvora između Suda i Države izvršenja zaključuje se sporazum, u kom sporazumu su sadržani uvjeti izvršenja kazne.

³ NN 178/04

⁴ Osnovan Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN broj 827 od 25.5.1993.godine.

⁵ Narodne novine broj 5/01

Prilikom odabira Države izvršenja Sud vodi računa o načelu pravedne razdiobe izvršenja kazne zatvora među državama, opće prihvaćenim standardima međunarodnih ugovora o postupanju sa zatvorenicima, mišljenju zatvorenika, državljanstvu osuđenika i drugim bitnim okolnostima. Država izvršenja ne smije osuđeniku otežavati podnošenje zahtjeva za priziv ili reviziju, a o prizivu i reviziji odlučuje jedino Sud, izvršenje kazne pod nadzorom Suda. Država izvršenja ne može pustiti na slobodu osuđenu osobu prije isteka kazne koju je izrekao Sud, nema dakle pravo uvjetnog otpusta.⁶

Samo Sud ima pravo ublažiti kaznu, time što je Sud obvezan razmotriti kaznu nakon izdržane 2/3 kazne ili nakon 25 godina kazne za doživotni zatvor, prije tog roka kazna se ne smije ublažiti.

Sabor Republike Hrvatske donio je 17.listopada 2003.godine Zakon o primjeni Statuta Međunarodnog kaznenog suda⁷, u kom Zakonu se predviđa da će Republika Hrvatske izvršiti presudu i drugu odluku Međunarodnog kaznenog suda primjenjujući Statut i druge propise Međunarodnog kaznenog suda, te odgovarajuće odredbe domaćeg prava, a o stvarnim ili pravnim razlozima koji ju u tome onemogućavaju ili ograničavaju, posavjetovat će se sa Sudom.⁸ U istom Zakonu propisano je da će Republika Hrvatska prihvatiti izdržavanje kazne osuđenika sukladno posebnom sporazumu koji se zaključuje za svaki slučaj posebno.

III TEMELJNA NAČELA EGZEKVATURE

Već iz Preambule Konvencije o transferu osuđenih osoba vidljivo je da su temeljna načela Konvencije jedinstvenost među članicama Vijeća Evrope, međunarodna suradnja u području kaznenog prava, načelo pravde i socijalne rehabilitacije osuđenih osoba, odakle proizlazi težnja da se strancima lišenim slobode zbog počinjenog kaznenog djela treba pružiti mogućnost za izdržavanje kazne u okviru vlastitog društva, što se može postići njihovim transferom u vlastitu državu .

Države potpisnice obvezale su se ponuditi jedna drugoj najširu zakonsku mjeru suradnje u području transfera osuđenih osoba, a interes za transfer osuđena osoba može izraziti u Državi presuđenja ili Državi izvršenja, tako da transfer može zamoliti kako Država presuđenja tako i Država izvršenja (čl.2.st.2. i 3. Konvencije).

Osuđena osoba može biti transferirana samo po slijedećim uvjetima:⁹

- 1/ ako je državljanin Države izvršenja,
- 2/ ako je presuda pravomoćna,
- 3/ ako osuđena osoba u vrijeme primitka zamolbe za transfer treba izdržati još najmanje šest mjeseci od izrečene kazne, ili ako je kazna izrečena na neodređeno vrijeme (pod kaznom

⁶ Članak 110. Rimskog Statuta

⁷ Narodne novine 175/03

⁸ Članak 42. Zakona o primjeni Statuta Međunarodnog kaznenog suda

⁹ Članak 3. Konvencije o transferu

valja podrazumijevati svako lišenje slobode izrečeno od strane suda zbog počinjenog kaznenog djela na ograničeno trajanje),

4/ ako postoji suglasnost osobe ili njegovog zakonskog zastupnika kad jedna od stranaka smatra da je pristanak zakonskog zastupnika potreban zbog dobi, odnosno fizičkog i psihičkog stanja osuđene osobe,

5/ ako djelo na kojemu se temelji presuda predstavlja kazneno djelo prema zakonu Države izvršenja ili bi predstavljalo kazneno djelo da je ono počinjeno na njezinom području,

6/ ako se Država presuđenja i Država izvršenja usuglase sa transferom.

U iznimnim slučajevima Strane se mogu usuglasiti sa transferom i ako vrijeme osuđene osobe koje treba izdržavati je kraće od šest mjeseci.

Obveza je Države presuđenja da sa sadržajem Konvencije o transferu upozna osuđenu osobu, a ako je ta osoba pokazala interes za transfer, Država presuđenja će po pravomoćnosti sudske odluke o tome izvijestiti Državu izvršenja, a na zamolbu Države izvršenja dostavit će joj podatke o osuđenoj osobi i kazni. O svemu tome Država presuđenja mora obavijestiti u pisanom obliku i osuđenu osobu.

Ako su ispunjene pretpostavke da se podnese zamolba za transfer, Država moliteljica zamolbu podnosi putem svog Ministarstva pravosuđa, Ministarstvu pravosuđa zamoljene Države. Međutim, Države potpisnice konvencije imaju pravo Glavnom tajniku Vijeća Evrope izjaviti da će koristiti drugačiji način dostave, a zamoljena Država treba bez odgode izvijestiti Državu moliteljicu o svojoj odluci da li pristaje na transfer.¹⁰

Država izvršenja na zamolbu Države presuđenja ovoj će dostaviti slijedeće popratne dokumente:

1/ ispravu ili izjavu kojom dokazuje da je osuđena osoba državljanin Države izvršenja;

2/ primjerka odgovarajućeg zakona Države izvršenja prema kojem je djelo zbog kojeg je osoba osuđena kazneno djelo u Državi izvršenja ili da bi bilo kazneno djelo da je počinjeno na njezinom području;

3/ izjavu o tome da li će sa izvršenjem kazne nastaviti odmah ili temeljem sudske i upravne odluke, ili će promijeniti kaznu u sudskom ili upravnom postupku na način da se izrečena kazna zamjeni kaznom propisanom za isto kazneno djelo zakonom Države izvršenja, uz napomenu da prilikom izmjene kazne Država izvršenja je dužna poštivati činjenice koje proizlaze iz presude Države presuđenja, nije ovlaštena promijeniti kaznu ili mjeru koja uključuje lišenje slobode i novčanu kaznu, dužna je uračunati u kaznu svako lišenje slobode, te nema ovlasti izreći težu kaznu, bez obzira na najnižu kaznu koju zakon Države izvršenja predviđena za predmetno kazneno djelo.¹¹

Suglasnost osuđene osobe za transfer mora biti dobrovoljna, osoba mora biti upoznata s pravnim posljedicama transfera, a Država izvršenja ima pravo putem konzularnog ili drugog

¹⁰ Članak 5. Konvencije

¹¹ Prethodno proizlazi iz odredbe članka 6. stavak 1. točka c/ u svezi sa člankom 9. i člankom 11. Konvencije o transferu.

službenika provjeriti da li je suglasnost dana dragovoljno i da li je osuđena osoba upoznata sa posljedicama transfera.¹²

Iz prethodnog je razvidno da Država izvršenja može:

a/ odmah nastaviti sa izvršenjem kazne;

b/ promijeniti kaznu u sudskom ili upravnom postupku, na način da se izrečena kazna zamijeni kaznom propisanom za isto kazneno djelo zakonom Države izvršenja;

To nadalje znači da se strana sudska odluka u postupku egzekviture može izmijeniti u upravnom postupku ili u sudskom postupku. U Republici Hrvatskoj primjenjuje se sudski postupak, jer odredbom čl.70. Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima, u glavi «Preuzimanje izvršenja stranih kaznenih presuda», propisano je da po zamolbi Države moliteljice postupa domaći sud koji izvršava stranu pravomoćnu presudu, ali na način da svojom presudom izrekne sankciju prema kaznenom zakonodavstvu Republike Hrvatske, pri čemu je vezan za činjenično stanje utvrđeno u presudi stranog suda, osim ako se radi o činjenicama koje su protivne javnom moralu i pravnom poretku Republike Hrvatske.¹³

U izreku presude nadležni sud Republike Hrvatske unijet će «potpunu izreku i naziv suda iz presude stranog suda i izreći će sankciju», a u obrazloženju presude izreći će razloge kojima se rukovodio pri izricanju sankcije.¹⁴

Mjesna nadležnost suda Republike Hrvatske određuje se prema prebivalištu osuđene osobe. Ako osuđena osoba nije imala prebivalište u Republici Hrvatskoj, nadležnost se određuje prema mjestu rođenja, a ako nije rođena niti je imala prebivalište u Republici Hrvatskoj, tada Vrhovni sud RH određuje jedan od stvarno nadležnih sudova pred kojima će se provesti postupak (članak 72. st.1. Zakona).

Presuda se donosi u vijeću (izvanraspravnom) bez nazočnosti stranaka (članak 72. st.3. Zakona).

U praksi se nametnulo pitanje mora li osoba koja se transferira u postupku domaćeg suda imati branitelja. Po našem stanovištu odgovor na to pitanje je potvrđan i to iz dva razloga. *Prvo*, optuženiku se sudi u njegovoj odsutnosti, a u smislu čl.65. st.3. ZKP-a mora imati branitelja kada mu se sudi u odsutnosti. *Drugo*, optuženik je lišen slobode, nalazi se u stranoj državi, što se može smatrati pritvorom, ili statusom izjednačenim sa pritvorom, pa on u smislu čl.65.st.2. ZKP-a mora imati branitelja za vrijeme dok pritvor (ili stanje izjednačeno s pritvorom) traje. Odredbom čl.9.st.1. Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći propisano je da u postupku pružanja međunarodne pravne pomoći okrivljenik *može* imati branitelja.

Strane kaznene presude izvršavaju se prema domaćem zakonodavstvu (Zakonu o izvršavanju kazne zatvora), te će isto biti obustavljeno ako nastupi zastara izvršenja ili je ukinuto izvršenje.

¹² Članak 9. Konvencije o transferu

¹³ Članak 70. Zakona o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima

¹⁴ Članak 71. stavak 1. Zakona

Strana kaznena presuda, prema odredbi čl.74. Zakona neće se izvršiti pod slijedećim uvjetima:

- 1/ ako je nastupila zastara izvršenja kazne po hrvatskom pravu;
- 2/ počinitelj podleže i hrvatskoj sudbenosti, a po hrvatskom pravu se počinitelju ne može izreći kaznena sankcija;
- 3/ stranu sankciju nje izreklo nadležno pravosudno tijelo, a u slučaju novčane kazne ako ju je izreklo upravno tijelo protiv čije odluke je dopuštena žalba sudu koja ima nadležnost u kaznenim stvarima;
- 4/ osuđena osoba u postupku na kojoj se temelji strana odluka nije saslušana odnosno nije imala priliku braniti se.

Moglo bi se postaviti pitanje da li je odredba čl.74. Zakona u svemu sukladna odredbama i duhu Konvencije, što se posebice odnosi na točku 4. članka 74., obzirom da hrvatski državljanin ima interes izdržati kaznu u Republici Hrvatskoj, pa makar mu u sudskom postupku Države presuđenja i bilo povrijeđeno pravo obrane. Jer, neovisno što je izvršen transfer, osuđena osoba ima mogućnost pred stranim sudom zbog takve povrede postići reviziju presude, koju sud Države presuđenja može prihvatiti, poništiti kaznu i o tome obavijestiti Državu izvršenja (Republiku Hrvatsku).

Zanimljiva je i odredba čl.77. st.2. Zakona, prema kojoj odredbi se izvršava i kazna teža od one predviđene domaćim pravom, ako to Država presuđenja izrekom zahtijeva, odnosno odbija pristati na izvršenje kaznene presude svog suda, ukoliko bi Država izvršenja (Republika Hrvatska) pribjegla postupku egzekvature.

Pažnju zaslužuje i odredba čl.80.st.2. Zakona, prema kojoj odredbi osuđenik može biti premješten radi izdržavanja kazne iz Republike Hrvatske u zemlji svog državljanstva, odnosno prebivališta kako na temelju Međunarodnih ugovora tako i na temelju uzajamnosti, u kom slučaju suglasnost za premještaj daje Ministar za pravosuđe RH uz prethodno pribavljeno mišljenje državnog odvjetnika, kao i odredba čl.80.st.7. Zakona koji predviđa istovjetno pravo hrvatskog državljanina koji se nalazi na izdržavanju kazne zatvora u stranoj državi, što u svojoj suštini predstavlja *pojednostavljeno izvršenje strane kaznene presude*, odnosno pojednostavljeno premještanje stranca radi izdržavanja kazne zatvora u matičnoj državi.

Zakon o Međunarodnoj pravnoj pomoći u postupku pružanja pravne pomoći daje više mogućnosti međudržavne komunikacije uopće, pa tako i egzekvature. Primarna je komunikacija putem Ministarstva pravosuđa, ali Međunarodnim ugovorom i uz uvjet uzajamnosti moguća je i neposredna komunikacija pravosudnih tijela, u žurnim slučajevima i ako postoji uzajamnost, Ministarstvo pravosuđa može dostavljati i zaprimati zamolbe za međunarodnu pravnu pomoć i putem Interpola.

U slučajevima kada Republika Hrvatska nema zaključen međunarodni ugovor i kada je međunarodnim ugovorom predviđen diplomatski put dostave, Ministarstvo pravosuđa dostavlja i

zaprima zamolbe putem Ministarstva vanjskih poslova (čl.6. Zakona). Ova odredba odnosi se na Države koje nisu pristupile Konvenciji Vijeća Evrope o transferu osuđenih osoba.

Što se tiče jezika komunikacije među državama, prema odredbi čl.8. Zakona, zamolba stranog pravosudnog tijela mora biti u pisanom obliku i popraćena prijevodom na hrvatski jezik, a ukoliko to nije moguće, tada na engleski jezik. Kada se ova odredba komparira sa odredbom čl.17. Konvencije, prema kojem članku, ukoliko nešto drugo nije ugovoreno, stranke komuniciraju na jednom od službenih jezika Vijeća Evrope (engleski i francuski), ali prilikom prihvata Konvencije Država može putem izjave Glavnom tajniku Vijeća Evrope zatražiti da zamolba i popratna dokumentacija budu popraćeni prijevodom na njezin vlastiti jezik. Prilikom pristupanja Europskoj konvenciji o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima (NN-MU 4/99) Republika Hrvatska izjavila je da zamolnice za uzajamnu sudsku pomoć i akti priloženi uz zamolnicu trebaju biti popraćeni prijevodom na hrvatski jezik, odnosno ukoliko to nije moguće na engleski jezik, što znači da je odredba čl.8. Zakona usklađena sa preuzetim međunarodnim ugovorima.

Nakon što je došlo do transfera osuđene osobe u Državu izvršenja, Država presuđenja ne odriče se svojih ingerencija nad tom osobom, jer oprost amnestiju ili smanjenje kazne transferiranoj osobi može dati i Država presuđenja i Država izvršenja, u skladu sa svojim Ustavom i Zakonom.¹⁵

Međutim, reviziju presude ima pravo vršiti samo Država presuđenja¹⁶, a Država izručenja obustavit će izvršenje kazne onog trenutka kada je Država presuđenja izvršiti o donošenju odluke ili mjere kojom prestaje izvršenje kazne.¹⁷ Štoviše, Država izvršenja dužna je obavijestiti Državu presuđenja o tome da je presuda izvršena ili kada je osuđena osoba pobjegla iz zatvora, ili kada Država presuđenja o izvršenju traži posebno izvješće¹⁸.

Protiv presude izvanraspravnog vijeća nadležnog županijskog suda, kojom nadležni sud u Republici Hrvatskoj preuzima na izvršenje stranu kaznenu presudu, stranke (optuženik ili u njegovo ime branitelj, te državni odvjetnik) imaju pravo žalbe o kojoj odlučuje Vrhovni sud Republike Hrvatske.

Smatramo da nema nikakve zapreke prema osobama koje su transferirane u Republiku Hrvatsku radi izvršenja kazne zatvora izrečene od strane stranih sudova primijeniti institut uvjetnog otpuštanja.

Smatramo potrebnim napomenuti da je Zakonom o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima, koji je stupio na snagu 1.srpnja 2005.godine, u prijelaznim odredbama propisano da će se svi postupci koji su u tijeku na dan stupanja na snagu tog Zakona, dovršiti prema odgovarajućim odredbama Zakona o kaznenom postupku (NN 110/97, 27/98, 58/99, 112/99, 58/02, 114/02 i 62/03), koji Zakon je člankom 504. ostavio na snazi odredbe Glave XXX i Glave XXXI Zakona o krivičnom postupku (NN broj 52/91, 34/93, 38/93 i 28/96), koje se odnose na pružanje međunarodne pravne pomoći, izvršenje međunarodnih ugovora o

¹⁵ Članak 12. Konvencije

¹⁶ Članak 13. Konvencije

¹⁷ Članak 14. Konvencije

¹⁸ Članak 15. Konvencije

kaznenim stvarima, postupak za izručenje okrivljenik i osuđenih osoba, što znači da se u nedovršenim postupcima još uvijek primjenjuju odredbe tog Zakona.

Također je za naglasiti da se međunarodna kaznenopravna pomoć uopće, pa tako u postupku egzekvature, može uskratiti ukoliko je riječ o političkim, vojnim ili fiskalnim kaznenim djelima (što proizlazi iz odredbe čl.2. stavak 1. Europske Konvencije o uzajamnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima), kao što se može uskratiti i ukoliko zamoljena stranka smatra da bi ispunjenje zamolbe dovelo do narušavanja suvereniteta, sigurnosti, javnog poretka ili drugih bitnih interesa te zemlje (isti članak točka b/), uz daljnju napomenu da je Dodatnim protokolom uz Europsku Konvenciju o uzajamnoj pomoći u kaznenim stvarima¹⁹, isključeno odbiti pomoć samo iz razloga što se zamolba odnosi na djelo koje zamoljena stranka smatra fiskalnim kaznenim djelom (što znači da osim što je djelo fiskalno moraju postojati i neki drugi razlozi).

Pritom je bitno naglasiti da je dobrovoljni pristanak osuđene osobe *conditio sine qua non*, jer nisu nezamislive situacije da se Država izvršenja želi «domoći» svog državljanina koji se nalazi u zatvoru strane države, kako bi mu sudila za možebitna politička, vojna ili druga kaznena djela, odnosno da je dotični stranac u određenom sukobu sa domicilnom državom čiji je državljanin.²⁰

IV NEKA ZAPAŽANJA VEZANO ZA KONKRETNE PRIMJERE SUDSKE PRAKSE

1/ U odluci Vrhovnog suda Republike Hrvatske broj I Kž-713/05-3 od 28. rujna 2005. godine zauzeto je stanovište da se na postupovne povrede koje su eventualno učinjene tijekom kaznenog postupka koji je vođen u Državi presuđenja (Republika Slovenija), a isto tako i u odnosu na povrede kaznenog zakona i pogrešno utvrđenog činjeničnog stanja, može paziti samo povodom izvanrednih pravnih lijekova, pa se odbija žalba osuđenika izjavljena protiv presude domaćeg suda kojom se preuzima izvršenje kazne zatvora izrečene presudom suda Države presuđenja.²¹

¹⁹ NN –MU 4/99

²⁰ Rješidbom VSRH I Kž-643/05 od 5. listopada 2005.godine upravo je ukinuta presuda Županijskog suda u S. kojom je preuzeto izvršenje kaznene presude jednog kantonalnog suda BiH iz razloga što se navoda žalbe osuđenika dovelo u pitanje suglasnost osuđenika za transfer, preciznije takvu suglasnost Županijski sud u S. nije pribavio

²¹ Da je nadležni sud Države izvršenja vezan činjeničnim utvrđenjima Suda Države presuđenja, Vrhovni sud Republike Hrvatske zauzeo je stanovište i u svojoj odluci broj I Kž-1003/04-3 od 8.rujna 2005. godine, obzirom da «u postupku transfera osuđenih osoba vrijedi pravilo međunarodnog prava o tzv. **analognoj transpoziciji činjenica** tj. podvođenju činjeničnog stanja pod strano pravo u onakvom obliku kakvo je ostvareno u činjeničnom supstratu strane presude...».

U rješidbi IKž-1008/04-4 od 25. studenog 2004.godine VS RH, kao drugostupanjski sud, ukida prvostupanjsku presudu Županijskog suda u O., kojim je preuzeto izvršenje strane kaznene presude sudova u BiH, uz obrazloženje da je činjenično stanje nepotpuno utvrđeno, zbog toga što u postupku koji je prethodio pobijanoj presudi nije pribavljena suglasnost osuđenika. Ovdje se može postaviti pitanje da li je riječ o nepotpuno utvrđenom činjeničnom stanju ili pak o povredi zakona, tim prije što je u rješidbi broj IKž-485/04-3 od 25.studenog 2004.godine izostanak suglasnosti osuđenika na transfer drugostupanjski VSRH tretirao kao pogrešnu primjenu zakona, jer je žalba uložena zbog pogrešne primjene zakona, te kao takva prihvaćena.

U ovoj odluci postavilo se pitanje može li osuđenik povući svoju suglasnost za izdržavanje kazne u Republici Hrvatskoj, obzirom da je žalba podnesena i zbog navodne odsutnosti takve suglasnosti. Međutim kako je osuđenik na raspravni zapisnik suda Države presuđenja dao i potpisao svoju suglasnost žalba je odbijena.

Postavlja se pitanje može li osuđena osoba iz opravdanih razloga (naknadno nastupjele okolnosti, suglasnost dana u zabludi i sl.) povući svoju suglasnost sa transferom . Smatramo da je to moguće učiniti sve do pravomoćnosti presude o preuzimanju na izvršenje strane kaznene presude, ukoliko se uz izjavu o povlačenju suglasnosti dokažu opravdani razlozi.

2/ U odluci VS RH I Kž-440/05-3 od 22.rujna 2005.godine postavilo se pitanje državljanstva osuđene osobe u trenutku izvršenja kaznenog djela.

Naime, prvostupanjski Županijski sud u V. odbio je molbu osuđenika za premještaj izvršenja kazne zatvora iz Državne zajednice SiCG u Republiku Hrvatsku, uz obrazloženje da osuđenik u vrijeme počinjenja kaznenog djela nije bio hrvatski državljanin.

Vrhovni sud zauzima pravilno stanovište da je sa aspekta transfera bitno državljanstvo u času kada se odlučuje o transferu, a što je u skladu sa ciljevima uvodnog dijela Konvencije o transferu, primarno načelu bolje resocijalizacije, jer osuđenim osobama treba pružiti mogućnost da kaznu izdržavaju u okviru vlastitog društva.

Usputno, u spomenutoj rješidbi, drugostupanjski sud napominje kako molba osuđenika za premještaj izvršenja kazne zatvora predstavlja samo inicijativu za pribavljanje suglasnosti Države presuđenja i Države izvršenja, te da nije podobna da se u povodu nje donose sudske odluke. Prvostupanjski sud poučava se da mora pribaviti suglasnost Države presuđenja, a potom provjeriti postojanje uvjeta iz članka 3. Konvencije, te naglašava da je postupak pribavljanja suglasnosti i provjere uvjeta za transfer osuđenih osoba u nadležnosti Ministarstva pravosuđa Republike Hrvatske, koje će, u slučaju da su ispunjene sve pretpostavke, predmet uputiti nadležnom sudu radi donošenja presude u smislu čl.507. ZKP-a.

Smatramo da odluka Vrhovnog suda Republike Hrvatske zaslužuje poseban osvrt. Naime, riječ je o odlukama donesenima u travnju 2005.godine (prvostupanjska) odnosno u rujnu 2005.godine (drugostupanjska), kada je još uvijek valjalo primjenjivati odredbe ZKP-a/93 , kao i Konvenciju o transferu osuđenih osoba.

Prema odredbi čl.2. stavak 3. Konvencije o transferu osuđenih osoba, transfer može zamoliti kako Država presuđenja tako i Država izvršenja, a prema odredbi čl.4. stavak 4. Konvencije ako je osuđena osoba izrazila želju da bude transferirana Državi izvršenja, Država presuđenja će, na zamolbu, dostaviti Državi izvršenja podatke iz kojih je vidljivo da li je ispunjen uvjet za transfer.

U rješidbi istog VSRH broj IKž-643/05 od 6.listopada 2005.godine, izostanak suglasnosti osobe čiji transfer je u pitanju doveo je do ukidanja prvostupanjske presude Županijskog suda u S., obzirom da je činjenično stanje nepotpuno utvrđeno zbog čega je povrijeđen i materijalni propis.

Prema odredbi čl.5. Konvencije o transferu zamolbe za transfer u pisanom obliku podnose se putem ministarstva pravosuđa ministarstvu pravosuđa zamoljene Države.

Odatle slijedi da je molbu osuđenika za premještaj izvršenja kazne zatvora nadležni Županijski sud u Republici Hrvatskoj trebao proslijediti Ministarstvu pravosuđa Republike Hrvatske, a o tome obavijestiti osuđenika, bez donošenja bilo kakve odluke. Pa tek nakon što ministarstva pravosuđa Države presuđenja i Države izvršenja razmjene svu potrebitu dokumentaciju, Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske dostavilo bi predmet nadležnom županijskom sudu da u smislu čl.507. st.3. ZKP-a/93 donese odgovarajuću presudu.

Smatramo da je drugostupanjski sud (Vrhovni sud Republike Hrvatske) imao jedinu na zakonu utemeljenu mogućnost da prvostupanjsko rješenje ukine (stavi ga izvan snage) bez upućivanja na ponovni postupak, ali sa uputom prvostupanjskom sudu da molbu osuđenika za premještaj uputi nadležnom Ministarstvu pravosuđa.

3. Presudom Županijskog suda u Zadru Kv-61/02 od 25. ožujka 2002. godine preuzeta je na izvršenje presuda Porotnog suda u Parizu, kojom je hrvatski državljanin R.B. osuđen na kaznu strogog zatvora od 15 godina. Republika Francuska transfer osuđenika uvjetovala je nastavak kazne bez postupka egzekvature, čemu je domaći sud i udovoljio, imajući u vidu da Republika Hrvatska nije isključila mogućnost transfera bez postupka egzekvature u slučaju kad druga stranka ugovornica nije voljna primijeniti postupak egzekvature kad interes transfera to zahtijevaju, te je primijenjen članak 10. st.1. Konvencije o transferu osuđenih osoba, što znači da se izvršenje kazne zatvora nastavlja u poštovanje pravne prirode i trajanja kazne koju je odredila Država presuđenja. Pritom se domaći sud nije bavio pitanjem istovjetnosti norme, a niti je obrazlagao visinu kazne.

4/ Presudom broj Kv-251/02 od 27.9.2002.godine Županijski sud u Zadru preuzeo je izvršenje presude nadležnih sudova u Republici Austriji, prema kojim presudama je pred Porotnim sudom u Austriji osuđenik, hrvatski državljanin, osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 15 godina za kaznena djela ubojstva, pokušaj pružanja otpora službenoj osobi, zločin djelomično izvršene, djelomično pokušane razbojničke krađe provalom.

Prilikom egzekvature pojavilo se niz problema.

Jedan od ključnih problema ogledao se u tome što se pred austrijskim sudovima ne utvrđuju pojedinačne kazne za pojedina kaznena djela, već se izriče jedinstvena kazna zatvora koja je u dotičnom slučaju odmjerenjena na 15 godina, te što je u tu kaznu uključena i odluka o opozivu ranije uvjetne osude, dočim je presuda domaćeg suda morala uvažiti načela kaznenog prava o odmjerenjanju kazne za kaznena djela u stjecaju.

Prvostupanjski sud primjenjujući domaće pravo utvrdio je pojedinačne kazne zatvora za pojedina kaznena djela, opozvao uvjetnu osudu Suda Države presuđenja, te izrekao jedinstvenu kaznu zatvora u trajanju identično kao po presudi Suda Države presuđenja.

Optuženik je tijekom postupka imao branitelja po službenoj dužnosti, koji je uložio žalbu ističući da je činjenično stanje pred austrijskim sudovima pogrešno utvrđeno, kazna da je previsoka i iznad uobičajnih u sudskoj praksi Republike Hrvatske.

Drugostupanjski sud odbio je žalbu kao neosnovanu uz obrazloženje kako činjenice na kojima se temelji presuda Pokrajinskog kaznenog suda u Beču nisu bile, niti su mogle biti predmetom ispitivanja u ovom postupku, a što se tiče visine kazne drugostupanjski sud smatra da je prvostupanjski sud pravilno utvrdio sve okolnosti koje utječu na istu.²²

Uz ovaj predmet napomenuti je da je zamolnica za prijenos izvršenja kazne zatvora upućena preko Federalnog Ministarstva pravosuđa Republike Austrije i Ministarstva pravosuđa Republike Hrvatske, sa pratećom dokumentacijom, te da je Ministarstvo pravosuđa predmet prosljedila nadležnom Županijskom sudu u Zadru.

Županijski sud u Zadru morao je naložiti prevođenje na hrvatski jezik pratećih dokumenata, jer su isti bili sačinjeni na njemačkom jeziku. Smatramo da je prilikom zaprimanja zamolbe Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske trebalo inzistirati na dostavi dokumentacije prevedene na hrvatski jezik što bi bilo u skladu sa odredbom čl.17. st.1. i 3. Konvencije o transferu osuđenih osoba jer često nije riječ o beznačajnim troškovima .

Daljnji problem kod egzekviture presude porotnog suda ogleda se u tome što je činjenični opis sadržan u presudi Države presuđenja znatno oskudan i ne sadrži sve činjenice koje su potrebne da se kazneno djelo što točnije opiše. Primjerice za djelo pokušaja ubojstva ne navodi se poblize mjesto izvršenja, ulica i kućni broj (navodi se samo da je to bilo u Beču), ne navodi se točnije vrijeme, (navodi se samo datum), činjenice koje opredjeljuju oblik krivnje nisu sadržane u izreci (izreka sadrži samo formulaciju «pokušao ubiti radnicu»), što bi kod pažljivijeg preispitivanja prvostupanjske presude suda Republike Hrvatske zasigurno dovelo do bitne povrede odredaba kaznenog postupka iz čl.367.st.1.toč.11. ZKP-a, jer je takva izreka nerazumljiva (nepotpuna), a takva presuda ne može sadržavati niti razloge o odlučnim činjenicama. Međutim, očito je da presude donesene u delibacijskom postupku ne prolaze strogu provjeru od strane drugostupanjskog suda.

U svakom slučaju osuđenik je transferiran u Republiku Hrvatsku, a transfer je izvršen posredstvom NCB Interpol Zagreb.

Također je značajno napomenuti da je osuđenik podnio zahtjev za izvanredno ublaženje kazne, koji je odbijen kao neosnovan, uz obrazloženje da osuđenik ne navodi nove okolnosti na kojima bi se temeljio zahtjev, već problematizira zakonitost pravomoćne presude.

Prema odredbi Konvencije o transferu (čl.12.) smanjenje kazne kroz postupak izvanrednog ublažavanja bilo bi moguće.

5/ Poseban problem (osim problema sa prevođenjem) pojavio se u izvršenju presude kaznenog vijeća jednog Okružnog suda u Darmstadtu u Njemačkoj, obzirom da u izreci presude u potpunosti izostaje činjenični opis iz kojega proizlaze zakonska obilježja kaznenih djela za koja je osuđenik oglašen krivim, iz činjeničnog opisa proizlazi samo da je optuženik «zbog nedozvoljenog uvoza većih količina opojnih sredstava u četiri slučaja, povezanost nedozvoljenom trgovinom opojnih sredstava u većim količinama, osuđuje na ukupnu kaznu zatvora od pet godina i šest mjeseci», nakon čega slijedi nabranje primijenjenih kaznenih propisa Zakona o opojnim sredstvima i kaznenog zakona.

²² Presuda VSRH broj KŽ-78/03-3 od 4.ožujka 2003.godine.

Nadležan prvostupanjski sud (Županijski sud u Zadru), da bi udovoljio zakonskim zahtjevima o nužnim sastojcima presude, činjenični opis iz kojega proizlaze zakonska obilježja kaznenih djela, za koja je transferirana osoba osuđena pred sudom Države presuđenja morao je izvući iz obrazloženja presude (Presuda Kv-463/01 od 23. studenog 2001.godine).

Na prvostupanjsku presudu nije bilo žalbe, a osuđenik imao branitelja po službenoj dužnosti .

Međutim, nadležno državno odvjetništvo Republike Njemačke obustavilo je izvršenje kazne zatvora zbog teškog oboljenja osuđenika, da bi u međuvremenu nadležno Ministarstvo pravosuđa Njemačke izvijestilo odgovarajuće Ministarstvo pravosuđa Republike Hrvatske da je osuđenik preminuo.

6/ Rješidba Županijskog suda u Zadru broj Kv-54/05 od 11.ožujka 2005.godine, upućuje na zaključak da nadležni sud u Republici Hrvatskoj vodi računa o tome da li su ispunjeni svi potrebni uvjeti da bi se izvršio transfer osuđene osobe. U konkretnom slučaju, Republika Slovenija podnijela je zamolbu za transfer Republici Hrvatskoj, ali je nadležni Županijski sud u Zadru rješenjem utvrdio kako nisu ispunjeni uvjeti za preuzimanje izvršenja kazne zatvora hrvatskoj državljanki D.Č., obzirom da ova nije dala suglasnost za prenošenje izvršenja, naprotiv ona se pred sudom Države presuđenja očitovala da kaznu želi izdržavati u Republici Sloveniji, kazna koju bi trebala izdržati kraća je od šest mjeseci. Ali, i povrh toga prema odredbi čl. 3.st.1.toč.5. Ugovora između Republike Hrvatske i Republike Slovenije o međusobnom izvršavanju sudskih odluka u kaznenim stvarima od 7.veljače 1994. godine²³, izvršenje se neće preuzeti ako Država izvršenja nije u mogućnosti izvršiti kaznu zbog zastare izvršenja. U konkretnom slučaju zastara je i nastupila.

V ZAKLJUČNO

Zbog sveopće težnje suvremenog društva da u zakonske propise uokviri sve segmente postupanja, a sve kako bi se zaštitila ljudska i građanska prava u sferi izvršenja stranih kaznenih presuda došlo do prilično intenzivne normativizacije. Stoga valja pažljivo razmotriti svaki pojedinačni slučaj, provjeriti da li uz multilateralne međunarodne ugovore postoje i bilateralni sa dotičnom državom, a potom pristupiti egzekvaturi uvažavajući sve propise koji mogu doći u obzir.

Izloženi primjeri sudske prakse upućuju na zaključak da je postupak egzekvature ustanovljen primarno u interesu osoba osuđenih u stranim državama, kako bi, radi zahtjeva što potpunije socijalne rehabilitacije, kaznu izdržavali u društvima kojima osobno pripadaju i u okruženju bez jezičnih barijera.

S druge strane Države presuđenja , nastojeći osigurati autoritativnost vlastitih presuda, nerijetko posizu za uskratom postupka egzekvature, tražeći da se presuda izvrši upravo onako kako je izrečena od nadležnih sudova Države presuđenja, što se može tumačiti i svojevrsnim nepovjerenjem prema pravosuđu Države izvršenja, što Država izvršenja opet prihvaća, odričući

²³ Potvrđen Zakonom o potvrđivanju tog Ugovora od 24.ožujka 1994.godine

se na taj način vlastitog suvereniteta nad svojim državljanima, a sve kako bi olakšala izdržavanje zatvorske kazne svojim državljanima.

Izloženi primjeri pokazali su da je Država izvršenja u suštini vezana presudom Države presuđenja, kako u pogledu činjeničnog stanja na kojemu počiva takva presuda, tako i u pogledu visine kazne koje ima pravo odmjeriti, svjesna da do transfera neće doći ukoliko bi se kazna smanjivala, iako bi (teoretski) u postupku egzekvature mogla izreći blažu kaznu (izricanje teže kazne isključeno je člankom 11. st.1. d/ Konvencije o transferu).

Smatramo da bi *de lege ferenda* postupak egzekvature mogao biti pojednostavljen izmjenom odgovarajućih zakonskih odredbi o sadržaju izreke presude domaćeg suda, na način da se u istoj izreci navede da se preuzima na izvršenje pravomoćna presuda određenog suda Države presuđenja, a da svi ostali sastojci koji se odnose na ispunjavanje općih i posebnih uvjeta za to, kao i obrazloženje glede odluke o kazni bude sadržano u obrazloženju presude.

Na taj način Republika Hrvatska kao država izvršenja iskazala bi svoju suverenost, ona svojom presudom odlučuje izvršiti odluku stranog suda. Sa aspekta suvereniteta ništa se bitnoga ne bi izmijenilo u odnosu na postojeće rješenje, jer već i postojeći Zakon o međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima govori o preuzimanju izvršenja stranih kaznenih presuda.

Istovremeno, na taj način sudovi Republike Hrvatske kao Države izvršenja izbjegli bi suočiti se sa problemima na koje je prethodno ukazano (svojevrсно fingiranje pojedinačnih kazni za kaznena djela u stjecaju kako bi se opravdala visina jedinstvene kazne izrečene po stranom sudu Države presuđenja, te prilično složeno izvlačenje činjeničnog opisa iz dosta sumarnih obrazloženja stranih kaznenih presuda), a sve kako bi stvorio privid da se pred nadležnim tijelima Republike Hrvatske izvršava presuda domaćeg, a ne stranog suda.

U Zadru, lipanj 2006.godine

mr.sc. Branko Brkić

KORIŠTENA LITERATURA:

- 1/ Evropska konvencija o uzajamnoj sudskoj pomoći u kaznenim stvarima (NN MU 4/99)
- 2/ Zakon o potvrđivanju Konvencije o transferu osuđenih osoba (NN MU 14/94)
- 3/ Zakon o Međunarodnoj pravnoj pomoći u kaznenim stvarima (NN 178/04)
- 4/ Zakon o potvrđivanju Rimskog statuta Međunarodnog kaznenog suda (NN 5/01)
- 5/ Zakon o primjeni Statuta Međunarodnog kaznenog suda i progonu za kaznena djela protiv međunarodnoga ratnog i humanitarnog prava (NN 175/03)
- 6/ Zakon o kaznenom postupku (NN 110/97, 27/98, 58/99, 112/99, 58/02, 114/02 i 62/03)
- 7/ Zakon o krivičnom postupku (NN 52/91, 34/93, 38/93, 28/96)